

Kočnar, Ondřej

Měl by religionista používat rozum?

Sacra. 2005, vol. 3, iss. 1, pp. 67-68

ISSN 1214-5351 (print); ISSN 2336-4483 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118384>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

s různými názory se střetávají a navzájem spolu nesouhlasí. To je jasné a banální. Jak však k těmto sporům o pravdu přistupuje vědec praktikující „nekonfesní a citově nezaujaté studium“ daného fenoménu? Řekněme, že se snaží být nestranný, jak to ale provádí? Představme si, že analyzuje spor dvou nesouhlasících skupin, z nichž jedna tvrdí A, druhá pak B. Vědecova nestrannost se pak zjistěte projevuje tím, že nezastává ani doktrínu A, ani doktrínu B. Tím však není problém ani zdaleka vyřešen. Vědec má kromě toho ještě vlastní názor na celou věc, tedy C. Tím, že však C není totožné s A ani B, jim nepochybně upírá nároky, které si dělají. To však je stěžejně nestranné, protože jako A „zaujaté“ popírá pravdivostní nárok B, stejně tak je popírán z pozice C. C je tedy stejně „zaujaté“ jako A a B.

Takto tedy vědecká nestrannost existovat nemůže, možná by však pro ni zbývala ještě jedna možnost realizace. Vědec by mohl A a B pouze zmapovat a podat správu o jejich sporech a nárocích na pravdu. I tato možnost je však pouze iluzorní, protože toto mapování bude vždy vycházet z nějakého neuvědomovaného základu (třeba ustálených zvyklostí a duchovního klimatu akademické komunity) – paradigmatu, které bude vědci ukazovat, jak se na celý problém dívat, které věci jsou důležité a které ne a také (pro mnohé překvapivě), které věci jsou dobré a které ne. Krátce řečeno, žádná analýza není prosta stranickosti a zaujatosti.

Nemá cenu pokusit se tuto zaujatost odstranit nějakým trikem předem, jako se o to snaží například fenomenologové pomocí své všemocné epoché. Metoda, pomocí které to uděláme, bude zcela jistě také zaujatá, jenom zase nějak jinak. Pokud by se nám doopravdy podařilo vypláchnout hlavu od všech zaujatých předsudků – patrně kompletní lobotomií, už by nám to v našem současném stavu nemyslicích a slintajících trosek asi k ničemu nebylo. Předsudky je tedy nutné třídit a zkoumat, ty pravdivé si ponechávat, nepravdivých se pak zbavit. Jak něco takového dokázat, by pak mohlo být cílem našich dalších úvah.

Měl by religionista používat rozum?

Ondřej Kočnar

Na práci O. Vondrušky, která vyšla v minulém roce v *Sacře* mě zaujalo několik věcí. Jako pozitivní bych viděl, že autor se příliš nevěnuje oblíbené religionistické hře na nestranného pozorovatele, ale pouští se také do hodnocení i kritiky zkoumaného (židovsko-křesťanského dialogu). S jeho názory se dá souhlasit nebo nesouhlasit – a já osobně skutečně s mnohým nesouhlasím, každopádně jsou to však nějaké názory, což je potřeba vždy hodnotit kladně. Výborně, jen tak dál a lépe!

Zaráží mě však způsob, jakým Vondruška představuje koncepci mezináboženského dialogu teologa Hanse Künga. V jeho práci je citován Küngův *Světový étos*:

„Hranice mezi pravdou a nepravdou není apriorně totožná s hranicí mezi vlastním a cizím náboženským vyznáním. Strážlivě uvažující člověk rád přizná: Hranice mezi pravdou a nepravdou probíhají vždy i vlastním náboženstvím... Všechna náboženství mají plusové a mínusové konto!“

Co se mi na zmíněném úryvku nezdá? Kolega religionista jej sice zřejmě dobře vybral jako ukázkou Küngova přemýšlení o dané problematice, nevěnoval mu však pak už dostatek adekvátní pozornosti. V čem podle mě měla tato pozornost spočívat? Především v odhalení, že zmíněné Küngovy názory jsou nesmyslné.

Pokusím se tento svůj podivný názor demostrovat. Küng buď tvrdí, že „střízlivě uvažující člověk“ musí uznat, že 1. příslušníci jeho náboženství se mohou mýlit nebo dělat chyby nebo 2. že něco z toho, čemu věří, není pravda. 1. je samozřejmost, která je v katolické církvi (alespoň formálně) pevně zakořeněna a s trochu nadsázky dennodenně vyznávána (prostřednictvím vyznání hříchů, které předchází každé mši svatě), ať už církev vede dialog nebo ne.

Mnohem pravděpodobnější, je však, že Küng svým tvrzením myslí osudné 2. Tvrdit něco takového už znamená dostávat se za hranici nesmyslu. Nesmysl tkví v tom, že Küng požaduje, aby věřící jako „střízlivě uvažující člověk“ zaujal pozici, která nejen, že není střízlivá, ale je dokonce zcela nemožná. Nikdo nemůže zároveň věřit v A a zároveň si myslet, že A není pravda. Jen si představme třeba takového muslima, který pevně věří, že Muhammad je pečet proroků a zároveň uznává, že to tak není, aby se zavděčil svým přátelům, kteří jsou jiné víry.

Má otázka pro religionistiku zní: Když se religionista narazí mezi zkoumanými fakty na evidentně nesmyslné tvrzení, jak se má zachovat? Má jeho nesmyslnost ignorovat a prostě nestranně referovat o tom, že takové přesvědčení existuje? A pokud to udělá, může si pak ještě dělat naději na titul vědce? Vědec přece důležité a zajímavé věci neignoruje, nýbrž je naopak zkoumá a zaujímá k nim rozumově podložené stanovisko.

Červená šňůrka – od magie ke komerci

Věra Tydlitátová, Petra Písařová

V posledních letech se v Izraeli rozšířilo vázání červených nití na zápěstí a jak se zdá, tento zvyk v sobě zahrnuje magickou ochranu před „zlým okem“ podobně jako nošení „chamsy“ aneb „ruky Fatimy“ nebo modrého oka, což jsou praktiky v dnešním Orientě dosud oblíbené, jindy je vázání červené šňůrky pouhým přátelským gestem, symbolem pouta sympatie a solidarity podobně jako svého času indiánské „náramky přátelství“. A v neposlední řadě se objevuje vázání šňůrky jako reciprocita milodaru, finanční podpory buď nějaké instituce (například ješivy) nebo přímo jednotlivce. Pak jde ovšem o subtilnější formu zebření.

Mohlo by se zdát, že červenou šňůrku, talisman natolik jednoduchý, lze jen velmi těžko učinit obchodním artiklem. Výše zmiňovaná výměna šňůrky za drobný milodar ale zdaleka není jedinou možností, kam až lze v komerčním využití tohoto symbolu zajít. Až komických rozměrů nabyla v poslední době praxe uvazování červené šňůrky na ruku v souvislosti s nedávnou pseudokabalistickou vlnou. Ta zasáhla řadu amerických hollywoodských hvězd. Navštěvují speciální centra a oddávají se „velmi praktické“, „sexy“ a „vzrušující“ kabale. Evergreenem těchto nových „kabalistických“ kruhů se stala kniha Jehudy Berga *The Red String Book: The Power of Protection*. Červená šňůrka je zde prezentována jako prostředek k odvrácení moci „zlého oka“.